

Ե Ս Տ Ղ Ի Կ

Ե Ր Ե Ի Ե Լ Ե Ա Ն

Փ Ր Ա Պ Ի Ր

Ի Լ Բ Ո Յ Ե Կ Ե Ն, Բ Ե Լ Ե Ս Ի Բ Ե Կ Ե Ն,

Տ Ն Տ Ե Ս Ե Կ Ե Ն Ե Ի Բ Ե Ե Կ Ե Ն

Ը Տ Ա Ր Ի • Թ Ի Ի 9 •

1855

Ս Ե Պ Տ Ե Մ Բ Ե Ր 1 •

Ե Ջ Գ Ե Յ Ի Ն

— 000 —

Թե՛ ուրիշ ինչ դեպք Ե յնե՛լ իմ սիրելի ազգիս
ուսման և գաղափարակութեան մէջ աւելի եւս
շուռացուալու համար :

Ուսումնի ու գիտութիւնը՝ որ
ժամանակ մը իւր գահակալութիւնը
Լքեւելք հաստատած, իր իմաստուն
ու համեմարեզ պաշտօնեայեւերովը իրաւ
ւարդէն նախանձելի և բարձրագլուխ
կողմանմար ու կը փայլէր ընդհանուր
աշխարհիս առաջը, և իրեն գիտողնեւ
բուն աչքերը կը շնորհներ, բայց ափ
սոս, գմենաց բողբոջ՝ ազիտութեան
խաւարին մթնոլորտին մէջ գլորեց
ընթի, և ուսման ցանկալի լուսոյն
բողբոջը դրեթէ բոլորովին չիջոյց
սրտերնէն ու նոյն սակեղարուն ա-

նունը թողուց միայն երկրին երեսը
անմահ յիշատակ, ուսկից ետքը իւր
լոյսէն սակաւ ինչ լուսաւորեալ ան
ուսումն ու անկիրթ Լքեմուսքը՝ բա
ցու աչքը, վերցուց գլուխը, սթա
վեցաւ իրեն թանձրութեան քնէն,
յարգարեց լայն ու ընդարձակ իմաս
տութեան տաղարեղմը, ուր սիրով
դիմեցին իւր որդիքը հակադրոյց, լաւ
ճանչնալով ու գիտնալով իրենց կրթ
թութեանն ու բարեբաւութեւն մէկ
հատիկ պատճառ ուսումնի ու գաղ
ափարակութիւնը ըլլալը, անոր համար
անյողթելի ճգամը անձանձիր լան
իւր աշխատեցան ու տքնեցան անթիւ
վարժարաններ հաստատեցին իրենց

Լեւոնայի մէջ բոլոր դպրոցաց հա-
մար անանկ ընկերութիւններ հաս-
տատած են որոնցմով կը կառավար-
վին լաւ կերպով։¹

Ասիկայ երբոր մեր մէջ ալ հաս-
տատվի, աստուծով ազգային դպրո-
ցաց մէջ բարեկարգութիւնը կը մըտ-
նայ և երթալով աւելի կը պայծառա-
նայ։ Քանզի ընկերուէ մէջն եղող
անձինք ամէնքն ալ բանիբուն ու հը-
մուտ ըլլալով, դպրոցաց վերաբերեալ
գիտութեանց մատակարարութիւն կա-
րող են ընելու, լաւ ու կըրթեալ դաս-
տիարակներ ընտրելու, կանոնադրու-
թիւններ հաստատելու և ա-
նոնց համար լաւ ու գիւրջին միջոց-
ներ գործածելու որ ազգին տղաքն
ալ առանց երկարատեն հոն մնալու
գիւրաւ կը շահին ուսումը և կ'ար-
ձակին դպրոցէն լեցուն գլխով։

Որովհետեւ անանկ դպրոցներ գի-
տեմ, որուն վերատեսուէները անկա-
րող ըլլալով ընտիր դասատու բերել
դպրոց, երբ կը տեսնեն որ բան առաջ
չերթար, կը շուտիւն կը մնան. առ ի՞նչ
բանէ. դասատուները ծուլուի կը-
նեն, կը ան չեն գիտեր որ բերած դա-
սատուներուն կարողութիւն անկէ ա-
ւելի չէ. տկար են. ու անգէտ. ա-
սոր համար ստէպ ստէպ վարժապետ
կը փոխեն. ասոր մէկը, վաղը միւսը.
եկու նայէ որ ամենի ին օգուտ մը
չեն շահիր. փոխածնին ալ առ ջինէն
վար չմնար. ինչպէս առաջ անանկ
ալ անկէ ետքը։

Հիմակ քեզի կը հարցընեմ ըն-
թերցող, աս կերպով ի՞նչպէս ուսա-
նողք կրնան զուտում ու դաստիարա-
կութիւն շահիլ, մի թէ ամէն օր
դաստիարակաց ֆալիտ-րանիւր տեսնե-
լով միշտ դպրոցին մէջ, աս եղանա-

կով ի՞նչպէս գիտութիւնն ու դաս-
տիարակութիւնը մեր մէջ աւելի կը
յառաջանայ։

Ասիկայ է որ շատ տղոց ծնողաց
դանգատելու տեղի կուտանք ազգային
դպրոցներէն. այսպէս. ի՞նչ հասկը-
նամ, զաւակս այսչափ տարի դըս-
րատուն կերթայ կուգայ. տակաւին
բան մը չգիտէր, շտի շիտակ խօսք
խօրաթայ չգիտեր. շուկան մեծնար
մինչև հիմա նայէ ի՞նչ կըլլար. քա-
ղաքավար չէ. չգիտեմ վարպետնին
ինչպէս կը կըրթէ. մեղքեղաւ զաւկիս.
և այլն։ Ահա այս ինչ մարդուն զա-
ւակն ալ քսան տարիէ կերթայ կուգայ,
հասակը կը մեծցընէ. ի՞նչ սովորէ
ի՞նչ հասկցէր է չեմ գիտեր, դըս-
րատուն չէ եւ խաղալու ժուռ գա-
լու տեղ...։ Միւս մ'ալ կը գոչէ.
աղէկ ալ կըսես. քուրուկ, ի՞նչ
շահ հասկընամ, շիտակ ես տասը զա-
ւակ ունենամ մէկը հոն չեմ տար ր։
Ո՛հ ցաւալի զոյցք...։

Եւ որ մեծնէ. անանկ զաւկի տե-
րեր ալ կան որ իրենց զաւակնին
տարիներով դպրատուն պարապ տեղը
երթալով գալով և շահ մը չունենա-
լով, սիրտերնին այրած անոնց վրայ,
և վերջապէս դժգոհ կը հանեն
զաւկնին կիրակատար արհեստի կու-
տան որ գոնէ ան սովորի։

Ի՛հա ասոնք ամենքնալ դպրոցական
դաստիարակութեան անյարմար գոր-
ծադրութե ցաւալի հետեւանքներն են
ինչպէս որ վերը ըսինք. ուրեմն ա-
սոնց առջևը առնելու համար, ո՛գըւ-
խաւոր ազգասէրներ, պէտք է որ
ուսու մնական ընկերութեան մը հաս-
տատուելուն հոգ տանիլ քիչ ատենի
մէջ, սրուն գործադրութեամբը շատ
մեծ օգուտներ կը քաղէ ազգս։

Ստադիր ընթերցողք, կը կարծեմ
որ աս իմ առ Ազգո ըրած առաւ-
կութիւնս անօգուտ և դժուար բան
մը չէ. երանի թէ հաճոյ թուէր

¹ Անանկ ընկերութիւն մը հաստատուելուն ա-
նուշ ու սուր ձայնը երբեմն ականչում դպաւ. ստ-
կայն չէմք գիտեր թէ որ սաստիաշունչ հով զանի
շուտով թուոց ու անհետ ըրաւ։

Աղգայնոցս այս փոքրիկ ու օգտակար առաջարկութիւնս. առ է միայն իմ փափաքս և իր յուսամ որ ասիկա առ հասարակամէնէն ըստ արժանւոյն կընդունիլի նա մանաւանդ Աղգիս գլխաւորներէն, որով իմ սիրելի Աղգըս ուսման ու դաստիարակութեան մէջ ևս առաւել կը յառաջանայ:

ԲՆԱԾԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՏԵՆԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ

Այլ քանզի շարժումն հոգւոյն ՚ի զարգացումն իւր է որ զօրանայ ՚ի միտոս: Անդ ցուցանէ զարցծառափայլ լոյս իմանալի իմացութեանց իւրոյ ՚ի խորհուրդն յայտնի ճշմարտութեանց, որ ինչ խորհուրդք են առ բնականս ՚ի պատճառն տիեզերական էից և գաղտնիք իցեն գործք ՚ի կարելի հընարս զուգադրական պատճառաց: Անդ հնարէ ՚ի ծանօթութիւն իւր զթէական միջոցս կարելեաց և հնարաւորաց ՚ի նորակերտս, ՚ի նորագիւտութեան նոր իմացութեան ծանօթութեանց ուրք ոչ յայտնեցան իսկ ՚ի սկզբանէ, այլ կարելի լինել նոցին յայտնութիւն, և յայտմ հետէ յայտնեցին իսկ հետզհետէ ՚ի խորաքննին դիտողութենէ իմաստնոց, և յայտնեցին իսկ բազմադիմի իմացմունք ծրնեալ ՚ի յղացեալ ծոցոյ բնութեան թափանձմամբ ՚ի լուսաշող ճաճանչս լուսոյ բանականութեան մտոց մարդոյն:

Եւ է որ զօրանայ յերեւակայութեան: Անդ պատճառէ ՚ի մեղ ըզյոգնափութուն նիւթական կերպարանաց երեւութից երեւելեաց. ՚ի նը

կարագրական առակախօս պերճաբանութեան լեզուին, և ՚ի հմտութեանորատեսիլ արհեստական կերտուածոյ. և ՚ի նորախօս յօրինուածս բանից ՚ի բանաստեղծական վէպս և ՚ի կարելի յարմարութիւնս առասպելեաց:

Եւ է որ զօրանայ ՚ի յիշողութեան: Անդ պատճառէ ՚ի մեղ զյոգնախումբ ժողովս ծանօթութեանց յաղգըս յաղգս հնչմանց սյլազան բարբառոյ զանազան աղգաց երկրի, և ՚ի պատմաբան վէպս անցեալ զանցեալ ժամանակաց հանգոյն դարձոց անտի սկզբանն աշխարհի զպատերազմացն զայլայլութիւնս ՚ի զինասուսէր մարդաթշնամական բանակաց, բազմա, ժողով նիզակաւորաց, և անվհեր վահանաւորաց, և նոցին արիական անփախուստ յաղթանակաց միճանական պատուոյն փառացի յաղթութեան: Եւ կամ ՚ի քաղաքական յառաջարժութենէ զայլայլական փոփոխմունսն քաղաքայնոց, է որ ՚ի կրօնից ՚ի կրօնս, և կամ այլ այլմամբ ՚ի նախաստփօր վարուց և հմտութեանց, կամ կորուսմամբ և կամ եղծմամբ աղաւաղեալ ՚ի կարգաւորեալ օրինաց տմարդի յանարգութեան վայրէն նական և բարբարոսական, խուժան ռամկութեան, եւ կամ նորոգեալ ուղղութեամբ օրինաւոր կարգաց ՚ի յիմարական խուժան ռամկութեան յաղնուական իմաստութեան բարեբարոյ քաղաքականութեան: Եւ կամ ՚ի թշուառութենէ աղետալի ստրուկ ծառայութեան յերջանկութի պերճ, ՚ի յարազուարճ պերճափայլ արքունի թագակալ իշխանութեան աշխարհ հրրաման կայսերական քահաթառուն երկրի: Եւ է որ յերկնամերձ քահակալ նախաժառանգ իշխանութեան ՚ի կործանումն աւաղելի, և յանկանգնելի գլորումն աղետալի թշուառութեան:

Եւ է որ զօրանայ ՚ի բաղաձայնս յօժարութեան հաճութեան սրտին ՚ի կամս : Անդ պատճառէ ՚ի մեզ զառաքելական բարեմասնութիւնս բարոյական կատարելութեան համետ վարուց յաղնուութիւն անձին . Եւ է որ կիրք զօրանան յանխորհուրդ ՚ի հաճութեան կամաց անձին թափանցանց միանօք ներքին գործարանացն զօրութեանց , պատճառէ ՚ի մեզ զյուսեգոյն գործոց զմոլութեանն աստարծարծ :

Այլ հնարք ուղղութեան շարժման հոգւոյն ՚ի խնամ իւր և ամբողջական բանք պատուիրանաց բոլան դակեալս . յաւետարանն Քրիստոսի Տեառն մերոյ : — Եւ է որ զօրանայ ՚ի յօգուածական արտաքին զգայարանս մարմնոյն : Անդ պատճառէ ՚ի մեզ զզանազան արհեստական կանոնավարժ հմտութիւնս ՚ի նիւթական գործուածս կերտուածոց . յօրինուածոց քաղաքական զանազան իրաց : — Եւ է որ ՚ի միտս զօրանայցէ պատճառէ ՚ի մեզ զճանաչումն իոկական պատճառաց՝ ճշմարտութեան բնութեան արարածոց , հնարք ուղղութեան շարժման մտաց ՚ի ճանաչումն իւր , և զանազան տեսակք ուսմանց , որ ՚ի վարժս դպրոցացն են ՚ի դաստիարակութիւն ուսանողաց : Ուր իբր սկզբնական աղբիւր Ծմի նոցա ՚ի գիւտ իսկական ճշմարտութեան էից գոյից , վարուց , և կանոնական արհեստական իրաց միայն է գերադոյն ուսում Տրամաբանական որ և է իսկ անխալ կանոն ուղղութեան ճանաչման մտաց ընդ ճիշդ ստուգութեան ճշմարտութեան յանժխտելի ցուցեալ ապացոյց իւր :

Ուր մինչ կատարած առնուն ըգգացմունք մեր անդր անցանել ըստ գաղտնի ծանօթութիւնն , անդ զօրանան միտք տարածեալ անդր բան զգաղարեալ եղը զգացմանց ՚ի խոր-

հուրդս անծանօթից . ՚ի ծանուցեալ զգացմանց զգայարանաց : Այլ թէ մինչ պակասիցի արամաբանական ուղղադատ կշիռ քննութեան յօրէնս խոհականութեան մտաց , անդ այլայլին ՚ի ցնորական վարկածս կարծեաց ՚ի խելացնոր յիմարութիւնն ռամկական : Ան և միջոցք հնարից այսոցիկ իրաց . ուր են և յամենայն շարժման եղանակս շարժականաց , ուր յարմարական միջոցք ուղղեն հարք ամենայնի ՚ի կատարեալ վերջակետ ծայր կատարածի շարժման . իբր ՚ի համարուն նպատակ իւր , որպէս հարք ուղղութեան ուսումնական շարժման ՚ի զանազան տեսակս ուսմանց . ՚ի կողմանէ ուսանողին ջանասէր և անխոնջ աշխատութիւն հանապազօրդական , առանց լքեալ և վրհատեալ յուսահատ հետեւանաց . և ՚ի կողմանէ ուսուցանող են . աննախանձ տքնութիւն ՚ի լիալարժ և յամբողջական հանգամանս կիրթ դաստիարակութեան :

Մնացածը հետեւեալ է :

Կորսումն արցայ 1 :

Հիմա դառնանք Գ) . Եւք զնի վրայ , ասիկայ իւր գործքերը կարգադրելէն ետեւ տարիմը անցեր էր , և օր մը առաւօտուն կանուխ իւր ընտանեօքը նախաճաշիկի նըստած ատեն , « մենք աս օրերս կարողութեն լուր մը չառինք » ըսաւ Գ) . Եւք զն :

Եւ ալ երկար ժամանակ անհանգիստ եմ եղած , ըսաւ իւր կինը . ամիսեմը աւելի է որ գիրմը չառինք անոր վրայօք , ասանկ երկար ժամանակ չգրէլէք չէր ընէր երկու տարի առաջ Գրանսայէն բաժնուէլնէս ՚ի վեր , արդեօք հիւանդ է մի :

« Թէ որ ատանկ ըլլայ » պատասխանեց էրիկը » ուղղակի անոր ետեւէն ճամբայ կեցեմ, բայց դուն գիտես իմ սիրելիս, եթէ իւր տէրը չիլինար . . . ոչ ոչ, ուրիշ բանմը չկայ, կարելի է մոռցած ըլլայ, աղէկ դիտեմ որ ասանկէ, և կարելի է Իիթըրսնալ մոռցած ըլլայ գրեթէ :

Իայց կարելի է որ երկուքնալ հիււանդ ըլլան կամ երկուքնալ մեռած, շարունակեց խռովեալ կինը. մեծ անիրաւութիւն էր որ թող տունիք խեղճ, ողան առանց խնամածութիւն ճանապարհորդելու :

Ետեւ անաղի խօսքեր են սիրելիս, ըսաւ Պ. Լլքօն, Կարողոր չափահաս է իւր անձը հոգալու բաւական : Ես անկէ պզտիկ էի ճամբորդ դուրսիւն ըրած ժամանակս, բայց ինչ և իցէ մէկ լուրմը առնէիք : Սէկէն կինը պատուհանին փեղկը բացաւ, ու ահա թղթաբերը կուգայ ըսաւ, ու աչք ըրաւ անոր, Ինչարտ, հոգ մընէր՝ ծագկետաննէրուն պուտց կինը որ ժամանակ ուրբուն ճամբաներուն մէջէն անցնելով ճամբան կերկնցներ, և այն ծագկի պարտեզները նախաձաշիկին սենեակին ճակատը կը զարդարէին : Հոգ մընէր, հոգ մընէր, մենք այս առտու անհամբեր նամակներուն կ'ըստաւսենք : Կարողասէն նամակ մը կա՞յ, պուտց տիկինը ուրախութեամբ. նամակները ձեռքը առնելով, և մէկ մեծկակ աղուր նամակմը . . . :

Եղիկը նամակները մօրը ձեռքէն առաւ ու հօրը տուաւ, ու մայրնալ ինքնալ անձկանօք Պ. Լլքօնի դէմքը կը դիտէին. երբ իւր աչքովը նամակին պարունակութիւնը շտապով կը կարդար : Բանմը ըլլալու է կրկար հէր տիկինը առաջին անգամ՝ դիտելով մեծ ու ծանր նայուածքմը գրեթէ երկիւղալի :

Լմէն բան աղէկ է, մարիկ՝ պու

տայ Սարիամ երբ տեսաւ որ ժպիտ մը հօրը շրթունքներուն վրայ սողաց :

Սօրը իւր տղուն վրայ ըրած կարծիքը ուղիղ էր. Կարողաս քիչմը հիււանդցեր էր, Իտալիոյ առանձնակի ճամբուն վրայ պանդոկիմը մէջ և հիււանականաբար պիտի մեռնէր հմուտ բժիշկներ չըլլալուն համար, Թէ որ օտարականմը մարդասիրութիւն չընէր : Հոս պարտ կը համարիմք հետեալ խօսքերը բուռն իսկ Կարողասի խօսքերովը պատմել :

Կըսէ Թէ Կարողաս, օր օրի գեշցայ և մէկնալ չիգար որ ինծի հոգ տանէր, բայց ի հաւատարիմ՝ ծառայէս, սրնոր առանց յաջողութեան ձեռքէն եկած բժշկական օգնութիւնը ինծի հասցնելու քանալով կըրցածին չափ զիս դարմանեցու բժշկեց : Համոզուած եմ որ ոչ գիշեր և ոչ ցերեկ քնացաւ շաբաթմը շարունակ, բայց ասոնք ամէնը անօգուտ երեւցան : Կամայ կամայ անչափ գեշցայ, որ անպայ վիճակիմը մէջ ինկայ, և խեղճ Իիթըրսը վերջին ճիգը կը թափէր ճարմը ընելու : յիրաւի իմ սիրելի ծնողքներս, ես այս օտար երկրին մէջ գերեզման պիտի մտած ըլլայի, Թէ որ ատուածոյ մարդասէր նախախնամութիւնը չըլլար :

Իայց երբոր Իիթըրս երկար ժամանակ իմ կցեալ ակռաներուն մէջ վառեակի արգանակէն դրգալմը խօթելու համար պարտադր ուշխատելէն ետեւ յուսահատած զիս երեսէ ձգեց. Ենգլիացիի ձայն մը վարի սենեակէն անոր տխմըն հասաւ : Օտուտ վաղեց և հետեալ վայրկէնին ինքզինքը օտարական տղնուականիմը ու առնոր ծառային ներկայութեանը մէջ գտաւ, որնոր կերեւոր որ Իիթըրսի պէս անգլիացիմներ : Եղնուականը սկսաւ Իտալերէն քիչմը բան ըսել, բայց Իիթըրս անոր խօսքը ընդմիջեց, յիրաւի տէր իմ, հիմա լսեցի

որ Մեգղիարէն կրկնուէիք : Այս կրկնուէի պատասխանեց օտարականը , բայց ի՞նչ կայ բարեկամ վախցած կերևաս բանեմը : Մնանկ ալ երևամ նէ սուտ չէ տէր , ըսաւ Ռիթըրս , իմ տէրս մեռնելու վրայ է և չեմ կրնար մէկ բժիշկմը կամ ճար մը դնել :

Հետևեալ րոպէին երիտասարդ ճանապարհորդը՝ որն որ շատ տարօք չէր , իմ քովս եկաւ , երջանկաբար բժշկելու արհեստին բաւական տեղեակ էր , ու տաղանդաւոր ու անշահախնդիր մէկը կ'երևար : Տեսաւ որ շատ դեշ վիճակիմը մէջ եմ , աւմենին չիլուսահատեցաւ . Ռիթըրս սին կամբը կատարելէն ետքը խօսք տուաւ որ ինձի իննամբ տանի , ու թէ և իւր միտքը պանդոկին մէջ ժամմը անդամ մնալ չէր , բայց այն բարի Սամարացիին նման մերժեց իւր գործը ու երկար ժամանակ ապահով կերպով ինձի պէս օտարականիմը ծառայելու պատրաստուեցաւ :

Կարողոս այն ատեն իւր նամակին մէջ յիշեր էր որ այս բարերար աղանիւ օտարականը ի՞նչպէս իրեն յատուկ դեղը մատակարարեր ու անոր անկողինին քով հսկեր էր , մինչև որ անոր ի գործ դրած նպաստները աստուածային օրհնութեամբ բժշկելու յաջողեցան անանկ որ այս նամակը գրած ժամանակը առջի պէս ողջ ու առողջ էր : Յիշեր էր նաև Կարողոս , որ իւր Եգուարդ անունով նոր բարեկամին հետ մեկտեղ Հըռովմ ճանապարհորդեր էին , ու միաբերնին դրեր էին որ միատեղ Մեգղիա դառնան :

Այդ Մեգղիան իմ բարեկամիս հայրենիքը չէ , գրեթէ Կարողոս , ինչու որ իւր հայրենիքը Մանթերտամի մէջ էր , բայց Վանորայի մէջ գործ ունէր : Եւ թէ և անոր վրայօք քիչմը գիտեմ , բայց ի անոր հատուցանե-

լու համար ունեցած բարեպաշտութեան ու բարի դատարարութեան նշաններէն զատ , և որ իմ կեանքս աղատելու միակ նպատակէր : Վրէկ գիտեմ որ միայն այդ պատմութեանը վրայ ձեր նոր տանը մարդասէր անկեղծ այցելութիւնմը պիտի ընէք , որուն վրայօք Սարիամ ուրախ պատմութիւնը խրկեր էր :

Սենք հիմա պիտի թողունք մեր բարկամները իրենց պատեհութեան մէջ փոխադարձաբար գրած նամանին կարգալու . և իրենց ճամբովմը պատասխանելու , ուրիշ նիւթերու դարձած ժամանակնիս :

Մնացել հետեւալ խոսք :

Բանաջմուր ի հինգ հաջորդ տնայի ¹ :

65—Երկայնմըտութիւնն ընդ անհոգութեան , ի սակս պատճառեալ վերահաս արկածից՝ վտարէն ի բաց զմահ տարաժամ :

66—Վաճառանոցն դիւրաւ փոխի ի դպրոցս , ուր թէ փոխանակ գրահաշիւ տուածաց յաճախեցին անդ մատենն գիտնոց :

67—Վաճառական խոհուն որ ի ժամանակական փոփոխեալ յօժարութիւնս հայիցի բազմաց , քան ի բնական նախասովոր կանոնեալ ուսումն վաճառանոցին :

68—Ինչ փոփոխիլ քաղաքական յօժարութենէն ըստ յարմարութեան նոցա և փոփոխութիւն օրինաց վաճառանոցին զարգացուցանէ զաճումն զօրութեան նորա :

69—Կատարեալ խոստումն գրով հաստատուն :

70—Չեռագիր հաստատ ինքնագիր անխախտ :

71-Բազմիցս հաշուել ոչ տայ սը-
խալէլ :

72-Օրուութիւն դանդաղեալ ոչ
ուղղէ զսխալանս իւր :

73-Իպուածական սխալանք ոչ
այնքան թիւրէն զուղղութիւն վա-
ճառին , որքան հանապազորդական
սխալանքն անխաբութեան :

74-Վանձ անաշխատ դիւրաւ
վասնի 'ի կորուստ :

75-Բրտամբ ստացեալք պատուով
լինի ստացողին :

76-Օգիտութիւն շուայութեան
դիւրաւ զգանձն վասնէ :

77-Վանձուն կորստեամբ կորնչին
բարեկամք :

78-Իերկրութիւն յոյժ 'ի ստանալ
գանձուն , այլ տրամութիւն յաճախ
'ի պահպանութիւն նորա :

79-Ի գծուարագիւտ գանձս ոչ
փոփոխին մարդիկ :

80-Լ'նսահման յօժարութե գանձք
թաղաւորաց սակաւք են :

81-Կարօտութիւն չափաւոր ձեռ-
նահաս ամենայնի :

82-Բան զօգուտն զվնասուց խո-
կալ առաջինն է յօրէնս կանոնաց վա-
ճառականութեան :

83-Կոյտ ժողովոյ հարստութեան ,
լինի յաւելուածով սակաւուն :

84-Դիւրաւ վասնի գանձն , թէ
զկարօտութիւն իւր առաւելուցու :

85-Յանչափն կարօտիլ նաեւ զիւրն
կորուսանէ :

86-Հանճարեղն դիւրաւ ընու ըզ
պակասութիւն անձին :

87-Հարատեւութիւն գործադրա-
կան մերժէ զկասկած սխալանաց :

88-Սովորոյթ յարստե ոչ դիւրաւ
դադարի :

89-Լ'գահն խստիւ պահպանէ ըզ
գանձն 'ի ստացումն օտարին :

90-Վաճառական շահախաստակ
առանց ընկերութեան :

91-Հարստութիւն ինքնագիւտ

տեւէ ընդ երկար :

92-Հարստութիւն 'ի ծնողաց
դիւրաւ վասնի 'ի կորուստ :

93-Խորհելն ընդ երկար է գիւտ
հնարից վրիպակաց :

94-Հապճէպ գործելն առանց
խորհրդոյ կոծ մեծ պատճառէ ապա-
շաւանաց :

95-Փախչիլ 'ի կուոյ առաւել օգ-
տակար է , քան փախչիլ յօձէ :

96-Յոյս ապագայ երջանկութեան
բազումս բերկրեցուցանէ զսիրտ , քան
զվայելչութիւն ներկայ հարստութե :

97-Յանկութիւն աւելորդաց ցու-
ցանեն զմիտս ռամկական անձին :

98-Լ'նչափութեամբ աւելորդաց
զանհնարիցն խորհել է նշան պակա-
սամբտութեան նորա :

99-Կեղծ համեստութիւն է վար-
ուք կատարեալ լինիլ առաջի իշխա-
նաց :

100-Օննել և քննել իսկական չափ
կշռոյ , են երկքեան 'ի խորաքննին մի-
տս իմաստնոց վերահաս լինիլ յամէ-
նայնի 'ի ստուգութիւն իրաց :

Տ Ն Տ Ե Ս Ե Կ Ը Ն

ՏՆԿԱԲԱՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ

Իւրաքանչիւր թուանոս :

Լ'յս ծառը Հնդկաց ծովու Ղա-
վա կղզիին մէջ կը գտնուի , ուր որ
երբեմն մինչեւ ութ հարիւր բարձ-
րութիւն և տասը սոթ տրամագիծ
կը բարձրանայ : Լ'առաւ հիւթ կամ
խէժ մը կարտագործ , որն որ մահա-
ցուցիչ թոյն մըն է . տեղացիք շատ
յարգ կուտան ասոր , որով նետեր-
նուն ծայրերը և ուրիշ զէնքերնին կը
թունաւորեն : Լ'յս ծառէն ելած

մահաբեր գործընդուն. կրսեն թէ այն աստիճան փնտաւար է բնուէ, որ ոչ բոյս և ոչ կենդանի ազգեցուէր կրնայ դիմանալ : Այս խէժը ընդհանրապէս մահուան դատապարտուած յանցաւորներուն հանել կուտան : Այլքոր անոնց համար մահուան վճիռը տրուելի, դատաւորը կը հարցունէ թէ որք դընտրեն, կ'ահիճին ձեռքէն մեռնիլ թէ Իւբայի ծառէն տուփ մը թոյն ժողվել : Հատ անգամ վերջինը կընդունին, ինչու որ ոչ միայն կեանքերնին ազատելու պատեհութիւն մը կայ, այլ նաեւ ետ դարձած ժամանակնին կայսրէն լիուր վարձատրութեան ապահով յոյս մը :

Իրենց մեկնելէն առաջ զանի ժողվելու կերպին վրայօք յարմար տեղեկութիւններ կ'առնուն, ասոնց կը սեն թէ քաղաքին բնակելի մասին մէջ գտնուած քուրմի մը տուն պէտք է որ երթան, ուրիշ աւելի առատ ծախսութիւններ առնելէն վերջը հոգինին յաւիտենականութեան կը պատրաստեն : Քուրմը ամէն կարեւոր խրատները տալէն զատ առաջնորդ մ'ալ կ'ուտայ որ գլուխը կաշիէ գլխարկով մը, երեսը բիւրեղեայ աչքերով դիմակով մը և ձեռքերը կաշիէ ձեռնոցներով պատապարած է. և որն որ յանցաւորը նոյն ծառին գտնուած տեղը կ'ուղղէ. և խրատ կ'ուտայ անոր որ հողմին փչած կողմը կայնի. և յանցաւորը կ'ըսկսի իւր գործքը : Բայց այս զգուշութիւններուն հակառակ քսան հոգիէն հաղիւ թէ երկուքը այս մահաբեր ճանապարհորդութենէն կրնան ետ դառնալ : Տեղացիք ոչ միայն զանի զէնքերնին թունաւորելու կը գործածեն, այլ նաեւ ջուրերուն առունելը ու ճամբաները խկ, երբ թշնամի մը մօտենայ :

ժամանակաւ Հորանաացիք իրենց բանակին կէսը այս միջոցով կորսուն.

ցուցին. և այն ժամանակէն ետեւ միշտ հետերնին ողջ ձուկ կը տանէին պատերազմի տուն, և ջուրը գործածելէ քանի մը ժամ առաջ զանի մէջը կը նետէին և ասանկով կը հասկընային անոր թունաւորուած ըլլալը կամ չըլլալը :

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

Երազ :

Իրիկուն մը աղքատիկ անակիս գուռը նստած՝ առանձնակի կը մտածէի խեղճ ընտանեացոյ գեղադր վեճակին վրայ, կ'ողբայի մօտադ զաւկը ներուս դառն ճակատագիրը, մէկէն առաջս պատկերացաւ ցաւալի ամուսնոյս տխուր յիշատակները, ալ չի կրցայ ինքզինքս բռնել, սկսայ հառաչել ու լալ, այս միջոցին տեսայ որ մուծը կոխեր, լուսինն ալ եղջերածեւ ամպերուն տակ կը խաղար. խորին տխրութիւն մըն էր պատեր նոյն տեղուանքը, մինակ երբեմն երբեմն հողմը՝ կանաչ սօսիներուն մէջ խշրտոց մը հանելով տեղւոյն լուսիւնը կ'ընդմիջէր : Սիրտս ցաւով լեցուած տը նակիս գուռը գոցեցի մօայ ներս, ուր երեք որբ զաւկներս յարգէ անկողնի մը վրայ իրար պլլուած հրեշտակի նման անմեղ կը քնանային : Սիրտս գրի որ հետեւեալ առտուն կանուխէկ քաղաքը իջնամ, բարեկամներուս մէկէն բաւական ստակ վերցնելով, տունեմ տղաքս փախչիմ Հնդկաստան, որպէս զի հոն բաղդի մը հանդպելով առջի երջանկութիւնս ձեռք ձգեմ :

Նոյն գիշերը անհանգիստ չիքը նացայ ու մինակ այս որոշմանս վրայ կը խորհրդածէի : Հետեւեալ առտուն արշալոյսին մօտ սկսայ քաղաքը

ԲՆԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Այս, Քարանձաւ :

Երբ քարանձաւ մը կամ այրի մը ներքին խոր տեղուանքը իջնալու ըլլալի՝ մարդուս հոգւոյն վրայ ահարկութեան ու պատկառանաց զգացում մը կ'արթննայ, այս ըստորերկրեայ տեղուանքը բնութեան ձեռակերտները տեսնելով՝ խիստ երեւելի ճարտարապետներու ձեռքէն ելած շէնքերն ու պալատները, հրնութեանց երեւելի շինուածքներն ու նկարները անոնց հետ համեմատելով ոչինչ կը սեպէ : Քարանձաւ մը մըտնելու ժամանակ կը տեսնես որ խորին ըռութիւն մը ամեն տեղ կը տիրապետէ, կամար կամարի վրայ չորս կողմէ կը պառնէ. երբ ջահը վեր բռնելու ըլլաս, այն հաղարաւոր կիսամետաղներէն ու քարանձաւին հողին մէջը գոյացած սառնանման քարերէն անանկ պայծառ լուսաւորութիւն մը կ'անդրադարձէ որ կարծես թէ հեղինակը՝ այն երեւելի կամարներն ու սիւները, հինուց պատերը, ադամանդներով ու թանգաքին քարերով է դարգարեր : Օգրմանակի կերպով աղատ վրձինէ մը ելած գիծերն ու նկարները վսեմ ուրբ փայլունութեամբ մը յստակ կերեւան երբ ջահին խարտեաշ ճաճանչն ու պայծառ անդրադարձութիւնը նոյն մեղանատանը տիրապետող խորին ու անշոշափելի աղօտ նսեմութիւնը կը յայտնէ : Հիմա գտնիք աշխարհիս մէջը եղած քարանձաւներուն ու այրերուն վրայօք համառօտաբար պատմել և անոնց մէջ գոյացած մետաղներուն վրայօք կարծ կերպով անցնիլ :

Քարանձաւները ընդհանրապէս տեսակ մը կիրի քարէ բաղկացած ժայռերու մէջ կը գտնուի. և հասարակօրէն կը կարծուի որ, այս քա-

րերը ջուրի մէջ կը լուծուին. և լուծուելու գործողութենէն այս բնական խողովները կը ձևանան : Կիրի քարերէ շինուած այրերուն մէջ տեսնուած հասարակ երեւոյթներէն մէկն է, հողին մէջ գոյացած սառնանման քարերուն ձեակերպութիւնը :

Միկոյ ջուրէ յառաջ կուգայ, որն որ նոյն կիրի քարէ ձևացած ժայռերուն մէջէն անցնելով անոր մէկ մասը կը լուծուի. և կաթիլ մը կը ձևանայ, որուն խոնաւութիւնը օդին մէջ շուփանալով կիրէ կամ կաւիճէ շինուած շրջանակաձև միջոց մը կը ձգէ : Ուրիշ կաթիլ մը նոյն կերպով յառաջ կուգայ հանքային թանձր նիւթ մը ձևացնելով, այս կերպով կը մեծնայ :

Եւ այս երբոր նոյն կրային ջուրը արագ անցնելովը արդէն ձևացած սառնանման քարին յատակը շուփանալու ատեն չունենար. բնականաբար պարսպ միջոցին վրայ կը կաթէ և հոն չորնալով ժամանակէ մը նմանապէս սառնանման քար մը կը ձևանայ վարէն վեր անկուած :

Հատ անգամ կը պատահի որ այս ընթացքը շարունակուելով նոյն քարերը կը մեծնան ու իրար կը միանան. ասով բնական սիւն մը կը ձևացնեն որոնք կարծես թէ քարանձաւին յարկին նեցուկներն են :

Մեծի ատենները անանկ կը հաւատային թէ քարանձաւներն ու այրերը ներքին սահմաններուն մուտքերն են : Հերակլիոյ քաղքին մօտ որուն պարիսպները սեաւ ծովուն եղերքներուն վրայ էր ձգուած, Հերակլիէսի այրը կար : Այս այրը մինչև Քսենոֆօնի ժամանակը կեցած էր, որուն խորութիւնը երկու վտաւանէն (ութերորդ մասն մղոնի) աւելի էր : Այս քարանձաւին մէջէն էր որ Հերքլիէս, որուն անուանը նուիրուած էր Հերակլիոյ քաղաքը, կեղ-

ձգնին, և ամէն հնարք ձեռքէ չի փախցընեն, անատեն յիրաւի մարդկային ընկերութեան վիճակը բոլորովն ուրիշ կերպ գեղեցիկ փոփոխուի մը վրան կառնոյր: Արդարեւ ոմանք լաւ դատարարակութեան մը անդին յարգը ճանչնալով, միշտ իր հսկեն իրենց որդւոցը զանի մատակարարելու: Բայց ոմանք, որ դժբաղդաբար շատ են, որ առանին նեղութեան կամ ուրիշ ոչինչ բանի մը պատրուակաւ իրենց դանդաղ բնաւորութիւնը արդարացընելով, կը թողուն տը զաքնին իրենց կամայը, չեն քններ ընթացքին և չեն խորհիւր թէ տղաք ինչ ընթացք որ առաջվրնէ բռնեն, մինչև վերջը նոյնը կը շարունակեն, և այս կերպով իրենց որդւոց ապագայ օրերը թշուառութեան ու տը գիտութեան մէջ անցընելու, և մարդկային ընկերութեան մէջ այլանդակ հրէշներ յարուցանելու մեծապէս պատճառ կըլլան: Այս այս տեսակ անձիք պիտի տեսնան հետեւեալ իրական պատմութեան մէջ այն պիտի հայր մը, որ թէպէտ առ տնին նեղութեան մէջ, բաղմամբիւ զաւակաց տէր, բայց և այնպէս իւր որդւոցը կը թուութեան վրայ աջալուրջ կը հսկէ, ամէն միջոց կը խորհի կը մը տածէ զանի ձեռք ձգելու առ ի չը թողուլ իւր որդիքը խառար տգիտութեան անդունդը, վերջապէս պիտի տեսնան որ զանոնք կը թելով՝ միութեան և մարդասիրութեան զգացմունքով կը հաստատէ սրտերին, որով իւր որդիքը ապագային մէջ թէ և ձախորդութիւններէ հեռի չեղան, բայց միշտ խոհեմ, ու իմաստուն և սիրելի, և իրենց սիրոյ և միութեան մասին մէջ նախանձելի օրինակ հանդիսացան ամենուն, որն որ միայն իմաստուն և բարեսէր հօրը հոգացած դատարարակութեան բարի հետեւանքն էր:

Այս օրոք Բերէթի յարմար բայց քիչ շահաւոր արհեստով՝ իւր աղբատ և համեստ կինէն իրեք տղայ ունեցաւ, Անաբլէթոյ, Ահարոնոյ, և Խէրտինանոյ, և ասոնցմէ ուրիշ նաև չորս փոքր աղջիկ: Ի բնութենէ բարեսիրտ և ուղղախոհ՝ խաղաղութեամբ կ'ապրէր բաղմամբիւ ընտանեացը մէջ, գոհ իւր գոյն շահուցը վրայ. կը ջանար միշտ իւր որդւոցը սրտին մէջ փոխադարձ բարեսիրութեան ազնիւ զգացմունքը տածելու, որ առ տնին երջանկութեան աղբիւրն է: Օրուարձալի և քաղցր բընաւորութեամբը կրնար խօսիլ իւր կենակցութեան երեւելի մարդոցը հետ, որով շատ անգամ առիթ ունեցեր էր դիտելու և խորհրդածելու թէ որչափ տարբեր են իրարմէ զատ կը թուութեան տէր մարդիկ: Իւր անդրանիկ որդին Անաբլէթ բաւական մեծցաւ, և կ'սկսէր բնական հանձարին վրայ հաւաստի նշաններ ցոյց տալ: Երբ Բերէթի բարեկամները կ'ըսէին թէ պէտք չէ այն տղուն կըրթութեանը վրայ անհոգ ըլլալ, և իւր տաղանդը կորնցընելով զանի տգէտ թողուլ, և թէ այն տղան կըրնայ օր մը ամբողջ ընտանեացը պարծանքն ու նեցուկն ըլլալ: Այսպիսի խօսքերը փափկազգաց հօրը սիրտը կը շարժէին, բայց թէ որ իւր շահը բաղմամբիւ ընտանիք մը սնուցանելու հաղիւ կը բաւէին, ինչպէս կատարեալ կը թուութեան մը ծախքերուն ձեռք զարնելու համարձակէր, որն որ ուրիշներուն յանդուգն ու անխոհեմ գործ մը պիտի թուէր: Բայց ինչպէս որ կամքին առջև ամէն դժուարութիւն կործանի ու անհետ կըլլայ, այսպէս ոչ ինչ կարող է որդւոցը վիճակը երջանկացընելու սատարիկ փափաքող հօր մը արդեւ ըլլալ: Այս օրոք պարկէշտ անձի յարգ ունենալով սկսաւ իւր բընական ժիրութիւնը ի գործ դնել,

և հաճոյականութեամբը կրցաւ երիւտասարդ Պարոնի մը սիրտը շահիլ, որ յանձնառաւ օրը մէկ քանի ժամ Մնաքէթը քերականական առաջին դժուարութեանց մէջ վարժեցընելու. այս գործը յիրաւի գովութեան և երախտագիտութեան արժանի էր, որովհետեւ այս Պարոնը հասարակաց դպրոցի մը մէջ սովորելու պարապած ուսմունքներէն քիչ մը հանդարտելու նսրատակաւ գիւղ եկեր էր: Մնաքէթ իւր տաղանդին վրայ եղած յոյսերը 'ի գերեւ չի հանեց. բայց վեհ Պարոնին պարապոյ ժամանակները անցնելով՝ դարձաւ սովորական ուսմանցը հետեւելու, որով և տղան առանց ուսուցչի մնաց: Հոյրը անոր առաջին փորձերէն քաջալերած՝ իմաստուն քահանայի մը սիրտը շահեցաւ, որ բարեկամութեան համար Մնաքէթին կրթութիւնը յանձնառաւ, և մէկ քանի տարի շարունակեց:

Քանի որ Մնաքէթ կը յառաջանար լատիններէնի մէջ՝ բարեսիրտ հայրը իւր աղքատիկ տանը մէջ տղուն կարեւոր խրատներ տալու առիթը չէր փախցընէր: Այս անհամ կերակուրները կ'ըսէր շատ անգամ որով կը սնանիս, այս զգեստները ուրմը գրեզ ցուրտէն աղէկ չեն պաշտպաներ. բոլոր ասոնք դուն կրնաս աղէկցընել թէ որ միայն այ քեզի պարգեւած տաղանդը լաւ գործածես: Այ կերակրաց քաղցը ճաշակն է, ոչ ալ զգեստից ունայնասիրութիւնը, որ կենացդ ձեռնարկութեանը մէջ քեզի պիտի օգնեն. մարդկային բռնութեան ճշմարիտ պիտոյքը շատ քիչ է: դու ուրիշ բանի պէտք է ուղղես քու ուսմունքդ այնչափ աշխատութիւններդ, չեմ կրնար քեզի ճարտասանական ճառեր ընել հոս միայն 'ի սրտէ և 'ի փորձութեանէ կը խօսիմ, տես ահա երիտասարդ Քը-

լէանտը, որ իւր հորուստ ժառանգութեամբը նորանոր զգեստներ կը հագնի, բազմախորտիկ սեղաններ կը բաղմի և ծառաներով գեղեցիկ կառքեր կը նստի: Բայց Մոտեմ մի աւրացէ որ Քլէանտը երջանիկ ու ուրիշի նախանձաւն արժանի համարես. գիտեն ամէնքը որ ուսմունք չունի և ոչ ոք զանի կը յարգէ իւր ծառաներն անգամ անոր վրայ արհամարհանօք կը խօսին, և չեն ակնածեր ծաղըր ընելով յայտնել իւր ամօթալի ու գաղտնի պակասութիւնները: Ինդհակառակն դիտէ անգամ մը լէանտօն, իւր աշխատութեան չափաւոր շահովը միայն համեստ զգեստով և պարզ կերակուրով մը կը շատանայ, ամէնքը անոր վրայ յարգանք կը խօսին մինչեւ մախանքը անգամ կը պարտաւորի լուռ կալ, աւմէնքը գիտեն որ մէկու մը վնաս չի հասցընէր և երջանիկ կը համարի զինքը երբ ուրիշի բարեք մը գործէ:

Քլէանտ իւր հարստութեամբը միայն շողքորդ և կեղծաւոր մարդիկ կը գտնայ, լէանտօն իր համեստութեամբն ու հանճարովը զինքը սիրող և յարգող բարեկամներ: Քլէանտ միշտ տխուր և բարկասիրտ լէանտօն միշտ զուարթ ու խաղաղ: Ահ, սիրելի որդեակ՝ լէանտօն քու նախանձաւորութեանդ արժանի է, բայց իւր պաււոյն և արժանաւորութեանցը հաւասարելու համար, պէտք է նստի հեռեկա իւր ուսմունքներուն և մատաղ հասակէն 'ի վեր կրած աշխատութիւնները յանձն առնես:

Ահ այսպիսի զգացմամբ կը խօսէր բարեսիրտ հայրը իւր Մնաքէթին որով տակաւ կ'արժարժէր անոր սիրաւ առաքինութեան, պատուոյ և աշխատութեան սէրը: Բայց գովելի դատարարակութեան հիմունքը աւելի աղէկ հաստատելու համար ուրիշ

միջոց մը կը գործածէր, հազիւ թէ իրենց գիւղին մէջ գրադէտ մարդ ու մը գալը իմանար, մէկէն անոր հետ խօսելու միջոց մը կը փնտռէր, և կը ջանար քաղաքապետութեամբ և ճարտարութեամբ իւր նպատար ընդունելու, և հրաման խնդրելու թէ արդէօք կրնայ իւր տղան բերել, որ սովորած ուսմանցը վրայ զանի հարցափորձէ: Փափկազգաց Անաբէթը շատ անգամ կուտար, և շատ կ'ամբընար նորանոր տնձանց առջև ներկայանալու, իւր դպցն ուսմանց քննութեանը համար: Բայց բարեօրրո հայրը ամէն միջոց կը գործածէր իւր երկչտ տղան քաջալերելու: «Բանի որ ես քեզի հետ եմ, ուրիշ կրնաս վախճալ, անոնք, որոնցմէ կ'աւրջնաս դուն, անոնք ալ քեզի նման եղած են, թէ որ գրադէտ և իմաստուն մարդոց ընկերակցութիւնը սիրես, դուն ալ օր մը անոնց նման կ'ըլլաս, բայց տգէտներէն ի՞նչ օգուտ կրնաս յուսալ: Աճցի՛ր մարդութեանց և չոր ընկերաց վրայ, երբեք մի ամէնար ուսանելու և կրթութեւն փափագիլ վրայ»: Իմաստուն Ագոնալ ամէն իւր տղուն հետ գործածած այս կերպը զանի առաւել ուսման և մտադրութեան գրգռելու պատճառ կ'ըլլար, և զանի ուրիշ ներկայանալու ատեն հաստատմութեան կը վարձեցնէր, որն որ մարդկային կենաց զանազան պարագայից մէջ շատ հարկաւոր է: Այս միջոցիս Անաբէթ ընկերներէն թուղթ խաղալ սովորելով շատ կը հակամիտէր անոր, և կամոց կամոց սկսաւ գիրքերը մօռնալ և դպրոցէն խոտորիլ: Իւր կրօնաւոր ուսուցիչը ջանաց զննքը իր պարտուցը կոչել, բայց տեսնալով որ իւր ջանքը ունայն կ'ելլար, Ագոնալին իմաց տուաւ:

(Պիտի շարունակուի)

Ո՞չ է քու ցնկերդ:

Քո՛ւ ընկերդ ան է որուն դուն,
Օգնելու ունիս զօրութիւն.
Ախտացեալ սիրան թէ մաշ ճակատն,
Կրնայ մեղմել ձեռքդ առատ:
Քո՛ւ ընկերդ, ան հէք խեղճուկն է,
Որուն աչքը նուաղած է.
Որ դռնէ դուռ մուրալով,
Հացիկ կ'ուղէ ողբալով,
Գլխա՛ օգնէ դու սիրով:
Քո՛ւ ընկերդ, ան նեղ մարդն է,
Որ խեղճութեամբ թողմեր է.
Ի աշխարհիս մէջ շատ ցաւով,
Ու կերպ կերպ վշտով հալեր է,
Գլխա՛ սիրովէ զայն շուտով:
Քո՛ւ ընկերդ, ան տխուր սիրտն է.
Որ ընտանիքէն զրկուեր է,
Այրի ու որբ մընալով.
Տունը միտակ նստեր է,
Գլխա՛ հըսկէ փափաքով:
Քո՛ւ ընկերդ, ան խեղճ գերին է.
Որ խելքով ոտքով կապւած է,
Որ ալ յոյսը կարօտով.
Արքայութեան տըւած է:
Գլխա՛ փրկէ զայն գնով:
Երբ պատահիս անանկ մէկուն,
Որ նըւաստ է քեզնէ բուն.
Յիշէ, անէ քու ընկերորդդ,
Քու կին եղբայրդ կամ քու բուկդ.
Ո՛հ մ'անցնիր դու մ'անցնիր անհոգ,
Գուցէ կարօղ ես փրկել:
Այն բեկեալ սիրտն այն թշուառ անձն
Քու օգնութեամբդ հաստատել:
Գնա՛, ուրեմն զիճակն անոր,
Քու կինիդ հետ կրցէ աղւոր:

Անծիմը

Բարոյական առածներ:

Իմաստութիւն է թշնամութիւնը խափանել,
քան թէ վրէժխնդրի ըլլալ անոր:
Սովորութիւնը իմաստնոց ժողովատն է, բայց
խնայողութիւնը կուսքը:

ԶՈՒՆՐՈՒՄ

Ճարտարութիւն մը գաւառներէ մը ացեկ է
կամ
տաշառուրջ կոյրի մը հնարքը :

Կոյր մը իւր խնայած մէկ գումար մը ստակը
տանը քովի փոքր պարտեզին մէկ անկիւնը թաղե-
լէն ետքը , երբեմն երբեմն կ'երթար տեսնելու թէ
անկեան կեցած է . և կրկին խնայածը նոյն գումար-
քին հետ միացնելու : Դրացիներէն մէկը ասիկայ
խմանալով զանի կը գոչնայ : Կոյրը իսկոյն կ'իմանայ
որ իւր գանձը յարութիւն առերէ տեղէն , որուն
դրացին պատճառ կասկածելով , կ'որոշէ որ զանիկայ
ստուգէ , և եթէ հնարէ անոր ճարտար խաղ մը
ևս խաղայ : Ուստի կ'ելլայ անոր կերթայ ու կըսէ
թէ կարեւոր նիւթի մը վրայ խորհուրդ հարցնելու
եկեր եմ , - Լա , ի՞նչ է կըսէ միւսը , պատաս-
խան կուտայ կոյրը . գումար մը ստակ ունիմ ա-
պահով տեղ մը պահուած , և ամենեւին շահ մը
չի բերէր , և դէռ մօտերս ալ ժառանգութեան
մը հասայ , արդ չեմ գիտեր ո՞րը աւելի օգտակար է
ինծի , զանի ևս միւսին քով թաղել , թէ բոլորն
ալ սեղանաւորի քով դնել շահը աւելնու համար .
դրացին այս խօսքը լսելուն պէս չէ կըսէ սեղանա-
ւորներուն քով մի դնէր , որոնք անիրաւ ու սը-
նանկ են , այլ միւսին պէս ապահով տեղ մը պահէ ,
հազն թէ կոյրը տունէն դուրս կը մեկնի , դրացին
զգուշութեամբ առած ստակը տեղը կը թաղէ
միւսն ալ ձեռք ձգելու յոյսով : Սակայն կոյրը այս
պիտի հետևութիւն մը առաջուց գուշակելով , կ'եր-
թայ ստակը կառնէ , և անմիջապէս իւր բարի
դրացիին տունը կը դառնայ հասկնալու թէ իրենց
մէ ո՞վ աւելի բացաչք է :

Ճամբարի հարստութիւն .

Երկու ինքնակալ երկայն ու ահեղ պատե-
րողմէ մը հաւասարապէս ձանձրացած՝ վերջապէս
հայտնուեցան . և ի նշան իրենց միութեանը , մէկը
իւր աղջկը միւսին որդւոյն ամուսնութեան տուաւ :
Այս ամուսնութենէն երկու տէրութեանց մէջ
խիտ մոտերիմ բարեկամութիւն մը ծագեցաւ ,
անանկ որ ո՞չ մէկը առանց միւսին խորհուրդ հար-
ցնելու մեծամեծ գործքի ձեռք կը զարնէր : Օր
մը մէկը , որ քիչ մը թեթեւամիտ էր , այսպէս
կը գրէ միւսին . « շօր մը պէտք է որ դաւկէն
աւելի իրեն սիրելի ուրիշ բան մը չըլլայ , որովհե-
տեւ մահէն ետեւ անգամ անոր անուամբը կրնայ
կենդանի սեպիլի , ուստի իր վերջին ծիգերը ի
գործ դնելու է զանի չբաւորութեան ամէն հար-
ուածներէն աղատ պահելու : Այս ճամբարութեան

վրայ համազօմ՝ բաղմամբ հարստութիւն դի-
զեր եմ որդւոյս համար , ուրեմն ի՞նչ է որ դուք
իմ օրինակիս չէք հետևիր այս մասին , և չէք ու-
զեր ուղղել ձեր ուշադրութիւնը դէպ ի այն վի-
ճակ , որուն ձեր որդին օր մը պիտի արժանանայ :
Միւսը՝ որ խելացի ու խոհեմ էր , օտ պատասխա-
նը գրեց անոր « Իմաստուն մարդը իւր երջանկու-
թիւնը աշխարհային խաբուսիկ բարութեանցը վրայ
չի հաստատէր , զորն որ զեղխութիւնը կը ջրուէ , և
ձախորդութիւնը ի բաց կը բառնայ , մահունէս
ետքը որդիս ամենհաստատ և անխորտիս օտաջ-
ուածքներ պիտի գտնայ , վասն զի ահա ես անոր
միտքը այնպիսի պատուական զարգերով և գանձե-
րով կը հարստացնեմ , որոնցմէ մէկը կարող չէ դա-
նիկայ զրկելու , այնպիսի յատկութիւններ՝ որ սիր-
աւ՝ սիրտ կընեն , միտքը կը գեղեցկացնեն , և և կը
զարգարեն : Ասկէ առաջինը ճանաչուաւ որ լաւ դաս
տնարակութիւն մը գեղեցիկ ու շնաշխարհիկ հարս-
տութիւն մի է , թէ որ հայր մը գիտնայ իւր որդւոյը
թողուլ իբր ժառանգութիւն :

Հետաքրքրական
հնարք մը

Իրանտացի երկու եղբայր Եամաիքա կղզին
կ'երթան և հասկնալով որ իրենց արհեստին չը
պիտի կրնան սկսիլ հանտեղ քիչ մը ստակով և
քիչէն քիչը 70 լիւրայի կը կարօտին , հետեւեալնոր և
պարզ հնարքը կը գտնան :

Անոնցմէ մէկը կը մերկանայ և մէկալը գլխէն
մինչև ոտքը կը սեցնէ : Աս ընելէն ետքն զանի
կառնէ խալիչիկ լվաճառականներուն մէկուն կը
տանի որ անալ անոր զօրաւոր հասակին ու մեծու-
թեանը նայելով 80 լիւրա կուտայ ու կ'առնէ մեծ
ուրախութեամբ :

Նոյն իրիկունը աս նորեկ շինծու խալիչի-
կը կը փախչի ու եղբօրը քովը կերթայ կը
լուացիլ ու տուլի կերպարանքը կառնէ :

Նոյն գրամով երկու եղբայրները գործի կըս-
կըսին և քանիմը հաղար լիւրա վաստակելով Անգղիա
կ'երթան : Կղզիէն չելած՝ ըստակ առած ագնուակա-
նին կերթան ու եղածը անսոր կը պատմեն և մեծ
շնորհակալութեամբ թէ դրամագլուխը և թէ շահը
կը վճարեն :